

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Туркча асл нусхаси номи: Emsalsiz Örnek Şahsiyet
Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)

Муаллиф: Усмон Нурий Тўпбош

Таржимон: Муқаддамхон Абдурахмон қизи

Мухаррир: Улфатхон Иброҳимова

Мусахҳих: Ғиёсиддин Юсуф

Ношир ва маслаҳатчи: Абдумалик Абдурашидов

Саҳифалаш ва муқова: Илхон Башташ

ТЕНГСИЗ НАМУНА ШАХС

Ҳазрати
Муҳаммад
Мустафо

солаллоҳу алайҳи ва саллам

Усмон Нурий Тўпбош

СИЙРАТИ НАБИЙ

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ

Аллоҳ таоло Пайғамбар алайҳиссалом ҳақида Қуръони каримнинг бир неча ўрнида шундай марҳамат қилади:

﴿تَبَارَكَ الَّذِي مَخْلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ﴾

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), дарҳақиқат, Биз Сизни оламларга фақат Раҳмат (яъни Аллоҳнинг Раҳмати-жаннатига етаклагувчи) қилиб юбордик” (Анбиё сураси, 107-оят).

﴿تَبَارَكَ الَّذِي مَخْلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ﴾

“Эй Пайғамбар (алайҳиссалом), дарҳақиқат, Биз Сизни (Қиёмат Кунида барча умматлар устида) гувоҳлик берувчи, (мўминларга жаннат ҳақида) хушхабар элтгувчи ва (кофирларни дўзах азобида) огоҳлантирувчи ҳамда Аллоҳнинг изни-иродаси билан У Зота (яъни Унинг динига) даъват қилгувчи қилиб ва (Ҳақ йўлни) кўрсатувчи нурли чироқ қилиб юборгандирмиз” (Аҳзоб сураси, 45–46-оят).

﴿تَبَارَكَ الَّذِي مَخْلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ﴾

“(Эй мўминлар) албатта сизлар учун – Аллоҳга ва охират кунидан умидвор бўлган ҳамда Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳнинг Пайғамбарида (у зотнинг иймон-эътиқоди ва хулқ-атворида) гўзал намуна бордир” (Аҳзоб сураси, 21-оят).

“Эй Муҳаммад алайҳиссалом), албатта, Сиз учун (кофирларнинг бундай озорларига сабр-тоқат қилганингиз сабабли) битмас-туганмас ажр-мукофот бордир. Албатта, Сиз улуғ хулқ устидадурсиз” (Қалам сураси, 3–4-оят).

“”

“Эй мўминлар! Аллоҳга итоат этингиз ва Пайғамбарга итоат этингиз! Ва (куфр ё мунофиқлик йўлига кириш билан қилган) амалларингизни ботил-бефойда қилиб қўйманглар!” (Муҳаммад сураси, 33-оят)

“”

“Кимда-ким Аллоҳ ва Элчисига итоат этса, ана ўшалар Аллоҳ инъомларига сазовор бўлган зотлар – пайғамбарлар, сиддиқлар (ҳақ-рост иймон эгалари), шаҳидлар ва солиҳлар (фақат яхши амаллар билан ўтган кишилар) билан бирга бўлувлар. Ана ўшалар энг яхши дўст-ҳамроҳлардир” (Нисо су-раси, 69-оят).

“”

“Албатта, Аллоҳ ҳам, Унинг фаришталари ҳам Пайғамбарга дуою салавот айтувлар. Эй мўминлар, сизлар ҳам у зотга салавот ва салом айтинглар!” (Аҳзоб сураси, 56-оят)

Сўзбоши

Аллоҳнинг суюкли Расули, Пайғамбарларнинг тожи Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламга уммат бўлишдек бахтни бизларга насиб қилган Раббимизга беадад ҳамду санолар бўлсин!

Ўз ҳаёти билан тенгсиз ўрнатқ, намуна бўлган, бутун ҳақиқатларнинг нури бўлмиш Пайғамбар алайҳиссаломга ҳисобсиз салоту саломлар айтамыз.

Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссаломни оғир бир замонда пайғамбар қилиб юборди. Дунё зулм қоронғиликлари ичида бўғилган бир даврда одамларни зулматдан ойдинликка олиб чиқувчи йўлбошчи қилди. У зотни ваҳшийлик, исён ва ғафлат ҳукмрон бўлган жоҳилият қоронғиликлари ичида оламга нур таратувчи Сурайё юлдузи этди.

Аллоҳ таоло у зотни жонлию жонсиз бутун борлиққа, тошу тупроққа, анҳору денгизга, еру осмонга, замону маконга ҳамда инсониятга тенгсиз раҳмат қилиб юборди. Барака, ҳидоят, марҳамат, шафқат ва нажот сабабчиси қилди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, бутун бир борлиқ у зотнинг ҳурматидан яратилди. Ва ҳар бир банданинг Ҳақ олдидаги баҳоси ҳам у зотга бўлган муҳаббати миқдоричадир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, шафқат ва марҳамати бутун инсониятни, ҳатто маҳлуқотни ўз ичига олувчидир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, Аллоҳ таоло тарафидан бутун кўнгилларга бериладиган абадий оби ҳаёт, файзу бараканинг манбаидир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, у зот сабаб ҳидоят манбаи бўлган Қуръони карим нозил қилинди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, Аллоҳ у зотга меърожни насиб этди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, у зот бўлмаганда бутун оламлар куп-қурук чўлга айланар эди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, яратилишнинг боши у зотнинг нури билан вужудга келди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, қаерда бир гўзаллик бўлса, ўша гўзаллик шу зотнинг инъикосидир. У зотнинг хурматидан яратилгандир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, Аллоҳ таоло Ўзининг Каломида у зотнинг қадри ҳақида баён этади, салавот айтади...

У зот келтирган илму ирфон жаҳолат денгизларида чўқаётган, исён тутунлари ичида бўғилаётган инсониятни ҳақиқат осмонига олиб чиқди. Тоза ҳаводан нафас олдирди. Тошдек қотган қалблар, у зотнинг файзлари билан хамирдек юмшоқ ҳолга келдилар. Поклигини йўқотган қалблар у зотнинг биллур булоқларидан тозаланиб, ойдин нур тўла маконга айландилар.

Масалан, ҳидоятдан аввал ҳабаш Ваҳший кўзи қонга тўлган қонхўр, ҳайвонсифат бир одам эди. Ҳидоят топгандан сўнг эса, у зотнинг шарофатларидан кўзи ёшга тўлган бир

саҳобийга айланди. У каби адашган, ёмонлик сифатлари ичида руҳан ўлик бўлган инсонлар Пайғамбар алайҳиссаломнинг тарбиялари остида ҳидоят манбаидан қониб, абадий тирикликка қовушдилар. Ҳаммалари “Ҳазрат” унвонига эга бўлиб, улуғликка эришдилар.

Буларнинг ҳаммаси шуни кўрсатмоқдаки, Пайғамбар алайҳиссалом Аллоҳ таоло яратган энг буюк илоҳий санъат асаридир. Зоҳиру ботинлари энг мукаммал, энг мукаррам, энг маҳбуб зотдир. Зеро, дунёда бирор бир ҳақиқат кутби бўлса, у ана шу улуғ зотнинг аксларидир. Ёки қайси бир солиҳ сўфий, авлиё, жаҳонгир бўлса, улар ҳам ана шу намуна шахсдан бир аксдир. Чунки у зот Аллоҳ таолонинг армуғон қилиб юборган лутфи, раҳматидирлар. Шунинг учун Аллоҳга яқин бўлишнинг, ризои Илоҳийга етишнинг йўли у зотга бўлган муҳаббат ила боғлиқдир. Бу ҳақиқат ҳақида шундай марҳамат қилинади:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), айтинг: “Агар сизлар Аллоҳни севсангиз, менга эргашишлар. (Шунда) Аллоҳ ҳам сизларни севади ва гуноҳларингизни мағфират қилади. Аллоҳ (гуноҳларни) ниҳоятда мағфират қилувчи, меҳрибондир” (Оли Имрон сураси, 31-оят).

Аллоҳга иймон келтирган ҳеч бир жон бу ҳиссиётдан, бу туйғулардан бегона бўлмаслиги керак. Бу Аллоҳнинг каломидagi оятларнинг тақозосидир.

Аллоҳга бўлган муҳаббатнинг даражаси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашиш, у зотга боғланиш билан ўлчанади. Ҳақиқий иймон шуни тақозо этади. Банда бундан бошқа ҳеч бир йўл билан ўзини Аллоҳга севдиrolмайди. Аллоҳга ўзини севдиrolмаганнинг амали эса ҳабатадир.

Демак, ҳаётимиз ва қўнглимизнинг марказида ҳар доим Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом туришлари керак. У зотнинг тенгсиз ўрнак шахсиятлари хулкимизнинг ягона меъмори бўлмоғи лозим.

Шунинг учун ҳам Расулуллоҳнини яхшироқ билмоқликка эҳтиёжimiz каттадир. Эҳтиёж шунчаларки, у зотни жуда ҳам яқиндан ҳис қилишimiz, у зотдек нафас олишимиз, юрак уришларимизни у зот билан бирлаштиришимиз, саҳобалар миосли, бағри ёниқ ошиқлар каби севишимиз керак. Суннатга амал қилишни умримиз асосий ўринга қўйишимиз даркор.

Биз ожизларда бундай даражаларга етмоқликнинг имкони бўлмаса-да, ҳеч йўқ шу йўлда юришнинг ўзи катта бахтдир. Зеро, у зотнинг тенгсиз шахсиятларидан озгина ҳисса олишнинг ўзи абадий висол эшигидир.

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломнинг шахсиятларини яқиндан танитмоқ учун қўлингиздаги бу кичик асарни сиз азизларга тақдим этяпмиз.

Балки, сўзларимиз у зотга лойиқ бўлмагандир. Лекин барчамиз имкониятимиз даражасида у кишидан намуна олмаққа бурчлимиз. Чунки Илоҳий раҳмат бўлган зотга шукроналик ҳолида бўлишимиз зарурдир. У зотнинг бутун оламга раҳмат ва ҳидоят ҳузури эканликларини кучимиз етганича инсониятга улашмоғимиз лозим. Янгидан янги бухронлар билан бўғилаётган замон кишиларига бу ҳақда етказишда бир кўприк бўла олишимиз энг буюк вазифамиздир. У зотни тилларимиз қотиб қолгунча энг гўзал шаклда танитмоқлик у зотга бўлган вафодорлик каби бурчимиздир. Хусусан, у зотни тимсол этиб кўрсатмоқ биз учун буюк шараф, буюк бир неъматдир... Шоир бу ҳақда шундай дейди:

*Расулulloҳ бор кунлар
Эрур кунлар гултожи,
Бармоғидан оққан сув
Турар болдан бож сўраб.*

*Покиза зот, холис зот,
Икки олам сирожи,
Пайғамбаринг ҳурмати
Айбимиз кечир, ё Рабб!*

(Сайрий)

Аллоҳ таоло барчамизни у зотнинг шахсиятларидан баҳраманд қилсин! Кўнгилларимизни у зотга ошиқ қилсин! У зотга боғлиқлик ва таслим бўлишлик билан тақво имтиҳонимизда бизларни муваффақиятга эга қилиб, Илоҳий муҳаббати ва ризосига муваффақ айлсин! Амин...

Биринчи Бўлим

✿ Тенгсиз намуна шахс

✿ Усваи ҳасана – энг гўзал ўрнак

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам – тенгсиз ўрнак шахс

Борлиқнинг асл хилқати бўлган “Нури Муҳаммад” яратилиш жиҳатидан биринчи, Пайғамбарлик мақомидан эса охиргисидирлар. Бу улуг нур энг покиза, энг асл насаблардан давом этиб келиб оталари Абдуллоҳгача етган.

Коинот Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг нурларидан пайдо килинган. Борлиқдаги минг бир турли нақш ва Илоҳий қудрат излари, у зотнинг нурларидан бир тавассудир.

Одам алайҳиссаломнинг тупроқларига Расулуллоҳнинг тупроқларидан бир насиба қўнгани учун Одам алайҳиссаломнинг тавбаси қабул бўлган. Ҳадиси шарифда:

“Одам алайҳиссалом жаннатдан чиқарилганда қилган хатоларини англаб:

“Ё Раббим! Муҳаммад ҳурмати учун кечирмоғингни тилайман”, дедилар.

Аллоҳ таоло унга:

“Эй Одам, ҳали яратмаганим Муҳаммадни қаердан танийсан?” деди.

Одам алайҳиссалом:

“Аллоҳим! Сен мени яратиб руҳингдан пуфлаганингда бошими кўтариб қарасам, аршнинг устунларида “Лаа илааҳа иллаллоҳу Муҳаммадур Расулуллоҳ” деб ёзганларини кўр-

дим. Билдимки, Сен Ўз Зотинг ёнига яратилганлардан фақатгина энг сеvimлисининг номинигина қўшасан!” деди.

Шунда Аллоҳ таоло:

“Тўғри айтдинг, эй Одам! Дарҳақиқат, у мен учун яратилганларнинг энг сеvimлисидир. Унинг ҳурматидан менга дуо қил. Мен ҳам сени кечирдим. Зеро, Муҳаммад бўлмаса эди, сени яратмасдим”, деди (Ҳоким, “Мустадрок ас Саҳихайн”, Байрут 1990. 2. 672/4228).

Шундай қилиб, Одам алайҳиссалом Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломни восита қилиб дуо қилдилар ва кечирилишга муваффақ бўлдилар. У зот сабаб Иброҳим алайҳиссалом учун олов салқин гулзорга айланди. Исмоил алайҳиссаломга осмондан қурбонлик учун қўқорқор туширилди.

Демак, пайғамбарлар ҳам у зотнинг ҳурматларидан Илоҳий раҳматга эга бўлдилар. Ҳаттоки, Мусо алайҳиссаломдек пайғамбар ҳам у зотга тобеъ бўлишни, тобеъ бўлиш баракасига эришиш учун у зотга уммат бўлишни хоҳлаганлар.

Қатода ибн Нўъмон розияллоҳу анҳунинг нақл қилишича, Мусо алайҳиссалом шундай дейдилар:

“Ё Рабб! Менга берилган саҳифаларда инсонлар орасида шундай инсонлар айтилганини, уларда яхшиликка буюриб ёмонликдан қайтарадиган энг яхши бир умматдан баҳс қилингани кўрдим. Аллоҳим, уларни менинг умматим қил!”

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна ўша саҳифаларда дунёга келишда охириги, жаннатга киришда эса биринчи бўлган уммат ҳақида гап кетади. Уларни менинг умматим қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна унда бир уммат ҳақида айтиладики, уларнинг инжиллари (китоблари) қалбларидадир, ёддан ўқийдилар. Ҳолбуки, булардан аввалгилар китобларига қараб ўқирдилар, китоблари йўқолгач, ундан бирон нарсани эслай олмас эдилар. Шубҳасизки, Сен бу умматга аввал ҳеч кимга бермаганинг ёдда сақлаш, муҳофаза қилиш қувватини берибсанки, улар ёдида сақлайдилар. Уларни менинг умматим қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна унда олдинги китобларга ҳам иймон келтирган, ҳар турли пасткашликка қарши бўлган, ёлғончи, бир кўзли Дажжол билан уришадиган уммат келади деб, айтилади. Ўшаларни менга уммат қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“У Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Унда яна шундай бир уммат ҳақида айтиляптики, улардан биронтаси бир яхшиликка ният қилса-ю, аммо ўша яхшиликни адо этолмай қолса, унга бир яхшилиқ ёзилади. Агар қила олса, ўн баробардан етти юз баробаргача

кўпайтириб савоб ёзилади. Уларни менинг умматим қил”, деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, деди.

Шунда Мусо алайҳиссалом, қўлидаги лавҳаларни бир тарафга қўйиб: “Аллоҳим! Мени ҳам Аҳмаднинг умматидан айла!” деб ёлворди (Табарий, “Жамиул баён ат Тавил Куръон”, Куръон Азимишшон 1-4. Байрут 10, 88, 3, 253, Аъроф).

Шаршарага ўхшаб баракали бўлган барча Пайғамбарлар оламларга раҳмат қилиб юборилган Ҳазрати Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг келишлари хушхабарини берувчилар эдилар...

Ва ниҳоят кутилаётган у Нур милодий 571 йилда, рабиъул аввалнинг ўн иккинчисида, тонг вақтида, куёш чикмасдан бир оз олдин дунёга келдилар. Абдуллоҳ ва Оминанинг авлоди бўлиб, бутун оламини шарафлантирдилар. У зотнинг туғилишлари билан Аллоҳнинг раҳмати оламга ёйилди. Кечаю кундузнинг ранги ўзгарди. Туйғулар теранлашди. Сўзлар, суҳбатлар, лаззатлар етуклашди. Ҳар бир нарса алоҳида маъно, бошқача латофат пайдо қилди. Бутлар ерга кулади. Кисролар шаҳри бўлган Мадян саройларида устунлар, миноралар кулади. Сафо чўли зулм ботқоқлигидан қуриди. Кўнгиллар файзу баракага тўлди. Бу барака бутун коинотни, замону маконни қуршаб олди.

Агар бутун фазилатларни ўзида жамлаган Пайғамбар алайҳиссалом дунёга келмаганда, инсоният қиёматгача зулму даҳшат ичида қолар эди. Кучлилар кучсизни эзар, асир қилиб оларди. Мувозанат ёмонлик томонга оғиб кетарди. Дунё золимларга, кучлиларга тегишли бўларди. Шоир бу ҳолни қандай гўзал ифодалайди:

*Ё Расулulloҳ, агар келмасайдинг оламга,
Очилмас эрди гуллар, сайрамасди булбуллар,
Мажхул исмдай Одам гарқ бўларди мотамга,
Борлиқнинг маъноси қолмас эди ҳам у кунлар.*

Мавлано Жалолиддин Румий қуддиса сирруҳу ҳам, ғам-аламга кўксини қалқон қилган, зулмларни бартараф қилган, бутларни синдирган Пайғамбар алайҳиссаломга қанчалар миннатдорлик ҳис қилмоғимиз кераклигини шундай ифода қилади:

“Эй бугун мусулмон бўлган одам! Агар Пайғамбар алайҳиссалом сайъ ва ғайрати билан бутларни синдирмаса эди, ҳозир сен ҳам аждодларинг каби уларга сиғинар эдинг”.

Маданиятдан узоқ, жоҳил бир қавм ичидан чиққан оми, яъни ўқимаган бир инсон ўртага қўйган илм ва ҳикмат ўша давр инсонларини ожиз қолдирди. У зот ҳеч ким эришмаган, қиёматга қадар ҳам эриша олмайдиган бир мўъжиза билан келгандилар. Қуръони карим ўтмишдаги тарихий ҳодисалардан тартиб, келажакда зоҳир бўладиган ҳолатларгача – барча илмий масалаларни собитлик билан баён қилган. 1400 йилдан бери ҳеч қандай кашфиёт уларни ёлғонга чиқара олгани йўқ, чиқара олмайди ҳам. Ҳолбуки, бугунги кунга қадар дунёнинг энг машҳур комусшунослари ҳам бор-йўғи ҳар йили бир жилд китоб чиқара оладилар.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом инсонлардан дарс олмадилар. Аммо бутун инсониятни қутқарувчи, ғайб оламининг таржимони ва Ҳақ таоло мактабининг муаллими бўла олдилар.

Мусо алайҳиссалом бир қанча ҳукмларни келтирганди. Довуд алайҳиссалом Аллоҳга дуо ва муножотлари билан мумтоз бўлган эди. Исо алайҳиссалом яхши ахлоқлар билан зийнатланган тақвога тўла ҳаётни ўргатмоқ учун жўнатил-

ганди. Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам эса уларнинг барчасини келтирдилар. Ҳукмларни баён қилдилар. Нафсни поклаб, соф қалб билан Аллоҳга дуо қилмоқни ўргатдилар. Энг гўзал ахлоқни ўз ҳаётлари давомида яшаб кўрсатдилар. Дунёнинг ёлғончилигига ишонмай, алданмай ҳаёт кечиришни таълим бердилар. Қисқаси, барча пайғамбарларнинг салоҳият ва вазифаларини ўзларида жамлаб кўрсатдилар.

Насабу одобдаги, жамолу камолдаги саодат у зотда жамланган эди.

Қирқ йил жоҳил бир қавм ичида яшадилар. У зот кейинчалик ўртага қўядиган мукамалликларнинг қўпи халқларига номаълум эди. Амалдор ёки воиз эмасдилар. Қўмондонлик у ёқда турсин, ҳатто оддий аскар бўлиб ҳам танилмаган эдилар. Аммо у зотнинг қирқ ёшга етишлари инсоният учун буюк бир даврни келтирди. Муҳаммад алайҳиссалом ўзидан олдин яшаб ўтган миллатлар ҳақида ҳам, пайғамбарларнинг тарихи ҳақида ҳам билмас эдилар. Қиёмат куни тўғрисида, жаннат ва жаҳаннам тўғрисида сўз очганларини ҳеч ким эшитмаган эди. Фақатгина ўзига хос олий бир ҳаёт ичида, улуг ахлоқ ила яшар эдилар. Лекин Илоҳий бир вазифа билан Ҳиро ғоридан қайтганларида бутунлай ўзгарган эдилар. Исломга даъватни бошлаганларида бутун Арабистон ҳайрат ичида қолди. Бағоят гўзал ва мукаммал хитоблари уларни гўё сеҳрлаб қўйганди. Шоирлар ва бошқа сўз усталари ҳайратга тушиб лол қолишди. Шундан кейин ҳеч бир шоир ўзининг машҳур шеърини Каъба деворига оса олмай қолди. Асрлар бўйи давом этиб келаётган бу анъаналари тарихга айланди. Ниҳоятда машҳур бўлган Имрул Қайсининг шеърни яхши тушунадиган синглиси:

Ҳуд сурасининг 44-оятини эшитиб:

“Энди ҳеч ким бир нарсa дея олмайди. Қариндошимнинг шеърлари фахрли ўринда туролмайди!..” деб Имрул Қайсининг энг юкорида турадиган қасидасини Каъба деворидан туширди. Осиб қўйилган бошқа шеърларни ҳам бирма-бир туширишди (Аҳмад, Жавдат Пошо, Қасасул Анбиё ва Таварихулхулафо, Истанбул, 1976, 1.83).

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бутун инсонларга Аллоҳнинг элчиси эканликларини ўз ҳаётлари орқали таълим бердилар.

Энг етук олимлар умр бўйи ўз илмий изланишларида ижтимоий, маданий, иқтисодий, оилавий ва миллатлараро алоқалар каби ҳар соҳадаги, энг мукаммал қондаларни баён қилишади. Инсонлар етук билимга ва тажрибага эга бўлганлари сари ҳаёт ҳақиқатини тўлиқ англайдилар.

Бундан аввал қўлига қилич ушламаган, ҳарбий таълим кўрмаган улуг пайғамбар эса тавҳид курашида, кескин жангларда жасур ва шижоатли аскар, қобилятли қўмондон бўлдилар. Уйма-уй юриб Аллоҳнинг динини инсонларга етказди. Насиб қилмаганлар эса ўзларига келган ҳидоят куёшини тўсиб, бепарволарча абадий зулматни хоҳлаб рад қилишди. Ҳаттоки қалблари қотганлигидан у зотга қўпол муомала қилишди. Пайғамбаримиз ўзларига қилинган бу қўпол муомаладан эмас, уларнинг ғафлатда қолишидан афсусланар эдилар. Мана бу ояти карима эса қалби муҳрланганларга айтиш Аллоҳнинг Ўз расулига ўргатган каломи эди:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом, уларга) **айтинг: “Мен (Қуръонни етказганим учун) сизлардан бирон ажр-ҳақ сўрамайман ва мен сохтакорлардан (яъни ёлғондан пайғамбарликни даъво қилгувчи кимсалардан) ҳам эмасман** (Сод сураси, 86-оят).

Тўққиз йил ичида душманнинг учдан бирига тенг келадиган аскар билан бутун Арабистонни фатҳ қилдилар. Бунга ҳар икки тарафдан ҳам оз талафот кўриш эвазига эришдилар. Ўз даврининг ақлсиз, тарбиясиз инсонлари ерга урган ўша руҳоний куч ва аскарӣ таълим билан мўъжизавӣ мавуффақиятларни қўлга киритдилар. Ўша даврдаги энг ҳайбатли ва кучли икки давлат – Рум ва Форс давлатларини инқирозга учратдилар. Инсониятнинг ахлоқи бутунлай бузилган бир даврда инқилоб қилдилар. Золимларни енгиб, мазлумларнинг кўз ёшларини тиндирдилар. Етимларнинг сочларига у муборак қўллари тарок бўлди. У зотнинг тасаллилари билан кўнгиллар ғамдан қутулди.

Мехмед Акиф бу манзарани шундай ифодалайди:

Маъноси: *Дейдилар қирққа кириб етим боши,
Бошлар ва оёқлар сувларга кирди!
Бир нафасда қутқарди у инсонларни,
Бир ҳамлада Қайсару Кисрони енгди!
Эзилган ожизнинг тирилди ҳаққи,
Завол келмай бўзарди золимнинг ақли!
Оламларга раҳмат эди у шаръи мубини,
Адл сўрар юртларга ҳам у бориб етди!
Қарздордир мўъминлар у маъсум зотдан,
Ё Раб, маҳшарда иймон ила тирилтир!*

Пайғамбарларнинг сарвари бўлган Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратлари бир денгиз бўлса, бошқа пайғамбарлар у денгизга қуйилувчи дарёлар каби бидирлар. У зот, ривоятларга кўра, ўзларидан аввал келган йигирма тўрт минг Пайғамбарда билинган ва билинмаган гўзал ахлоққа эга бўлдилар. Қиёматга қадар юзага келадиган масалаларнинг ҳал этилишида намуна бир шахс бўла олди-

лар. Шунинг учун у зот бутун инсониятга охирзамон Набий-
си қилиб юборилганлар. Ўзлари бу сифатни баён қилиб:

“Мен гўзал ахлоқни камолга етказиш учун юборилдим”
деганлар (Муватто Хуан-Хулк, 8).

Энг гўзал ўрнав

Тарихда бутун ҳаёти энг нозик нуқталарига ҳа бошотла-
ниб ўрганган ягона инсон Муҳаммад Мустафо соллаллоху
алайҳи ва салламдирлар. Бошқа пайғамбарлар силсиласи-
нинг инсониятни Ҳаққа ва яхшилиққа йўналтирган манбала-
ри маълум миқдордагина етиб келган.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳаётларидаги энг
дақиқ дамлар, бутун феъл-атворлари, сўзлари, ҳатто туйғула-
рига ҳа бирма-бир кузатилиб тарихнинг шараф лавҳаларига
айланган.

Дарҳақиқат, булар Аллоҳнинг марҳамати билан асрлар
оша то Қиёматга қадар давом этиб, охири инсонларга ҳа етиб
бориши қафолатлангандир.

Ҳаётнинг турли-туман боло-офатлари, мусибатлари қар-
шисида сабр, шукр, таваккул қилиб қадарга рози бўлиш ло-
зим. Қатъиятли, шижоатли, муруватли ва фидокор бўлишга
ҳаракат қилмоқ керак. Қаноатлилик, ғамхўр инсон бўлиш,
тавозелик ва нохуш воқеалар қаршисида ўзини йўқотмаслик
сингари ахлокий сифатларни энг гўзал шаклда ҳаётимизга
мослаштириб яшашга мажбуру масъулмиз. Бу борада Аллоҳ
таоло бутун инсониятга берган энг буюк муршиди комил, за-
риф, покиза шахс Пайғамбар алайҳиссалом намунадирлар.

Аллоҳ таоло Расулининг ҳаёти қиёматга қадар келади-
ган наслларга ўрнавдир. Қуръони каримда у зот хусусида
шундай дейилган:

“Эй Муҳаммад алайҳиссалом), албатта, Сиз учун (кофиларнинг бундай озорларига сабр-тоқат қилганингиз сабабли) битмас-туғанмас ажр-мукофот бордир. Албатта, Сиз улуг хулқ устидадурсиз” (Қалам сураси, 3–4-оят).

Пайғамбар алайҳиссаломнинг сийратлари ва муборак инсоний фазилатлари инсоний муомалалар чўққисига кўтарилган.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз ҳаётлари давомида инсониятга йўл кўрсатиш вазифасини шараф билан адо этдилар. Аллоҳ таоло Қуръони каримда у зотни “Усваи ҳасана”, яъни ўрнат олинадиган шахс деб таърифлайди. Ояти каримада:

“Эй мўминлар) албатта сизлар учун – Аллоҳга ва охират кунидан умидвор бўлган ҳамда Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳнинг Пайғамбариди (у зотнинг иймон-этикоди ва хулқ-атворида) гўзал намуна бордир”, дейилади (Аҳзоб сураси, 21-оят).

Пайғамбаримиз алайҳиссалом бизга ҳаётларининг ҳар саҳифасида мукамал гўзаллик намунасини кўрсатиб берганлар. Бутун одоблар у зотда мужассамлашган. Шунинг учун ҳар бир инсон ўзи учун Пайғамбар алайҳиссаломнинг шарафли ҳаётларидан, суннатларидан яшаш тарзининг энг мукамал жиҳатларини топа олади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам диний раҳнамо, давлат бошлиғи сифатида ҳам ўрнат бўла олдилар. Илоҳий муҳаббат боғига кирганларга ўрнат бўлдилар. Аллоҳнинг неъматларига ғарқ бўлиш, шукр ва тавозе ила яшаш йўлини ўргатдилар.

У зот қийин вақтларда сабр қилиш ва таслим бўлиш лозимлигини англатдилар. Омонат устида мард ва беҳожат бўлиш билан намуна бўлдилар.

Оила аъзоларига бўлган шафқатлари, ожизу ғарибларга кўрсатган марҳаматлари, гуноҳкорларга нисбатан афвлари билан ўрнак бўлдилар.

Агар бой бўлсангиз, бутун Арабистонга ҳоким бўлган, араб улуғларини ўзига меҳри билан ром қилган у улуғ пайғамбарнинг тавозе ва мардлигини фикр қилинг!

Агар заифлардан бўлсангиз, Маккада золим қўпол мушрикларнинг қўли остида яшаган пайғамбар ҳаётидан намуна олинг!

Агар зафарларга эришган баҳодир фотиҳ бўлсангиз, Бадр ва Ҳунайнда душманига ғолиб бўлган, жасорат ва таслимият пайғамбарининг инсоний фазилатидан ибрат олинг!

Худо асрасин, агар мағлубиятга учраган бўлсангиз, Уҳуд жангида шаҳид бўлганлар, яраланганлар орасида ётган саҳобаларига қараб сабрли ва ёлғиз Аллоҳга таваккул қилувчи пайғамбарни эсланг!

Агар муаллим бўлсангиз, масжидда асҳоби суффага нозик, нафис ва ҳассослик билан қалб файзларини тўкиб, Илоҳий амрларни ўргатган пайғамбарни фикр қилинг!

Агар талаба бўлсангиз, ўзига ваҳий олиб келган Жаброил алайҳиссалом олдида одоб, диққат ва иштиёқ билан ўтирган пайғамбарни тасаввур қилинг!

Агар насиҳат қилувчи воиз ёки муршид бўлсангиз, масжиди Набавий ичида, саҳобаларига ўз сўзлари билан ҳикмат сочган пайғамбарни тингланг! Унинг ширин овозига қулоқ солинг, кўнгил беринг.

Агар Ҳақни мудофаа ва таблиғ қилиб уни қўлламоқчи бўлсангиз-у, сизга елкадош бирор киши топилмаса, Маккада ҳар қандай ёрдамдан маҳрум бир ҳолда туриб золимларга Ҳақни эълон қилган, уларни ҳидоятга чақирган пайғамбар ҳаётини ёдга олинг!

Душмандан ғолиб бўлиб, унинг белини синдирсангиз, қаршингиздагининг қаҳрини енгиб, ундан устун бўлсангиз, ботилни паришон қилиб Ҳақни эълон қилсангиз, Макканинг фатҳи куни ғолиб бўлган қўмондонни эсланг! Муқаддас шаҳарга буюк тавозе билан, туясининг устида сажда ҳолидек энгашиб, шукр ва истиғфор ила кирган пайғамбарни кўз ўнгингизда жонлантиринг!

Агар деҳқончилик қилиб, уни чиройли амалга оширай десангиз, у зотдан ўрганинг! Бани Назр, Хайбар ва Фадак ерларига эга бўлгач, деҳқончилик ишларини маромига етказадиган шахсларни иш бошига келтирган тадбиркор пайғамбардан ўрнат олинг!

Агар ҳеч кими йўқ етим бўлсангиз, Абдуллоҳ ва Оминанинг жигарпораси бўлган пайғамбарнинг нурли ёшлигини эсланг!

Агар балоғат ёшида бўлсангиз, Маккада амакисининг сурувига чўпонлик қилган пайғамбарликка номзод зотнинг ҳаётини ўйланг!

Агар карвонлар билан йўлга чиққан савдогар бўлсангиз, Шому Яманга қатнаган бу улуғ зотнинг сафари ҳақида мулоҳаза қилинг!

Агар қози ёки ҳоким бўлсангиз, Макка зодагонлари бир-бири билан келишолмай турганда, у зот берган йўл-йўриқни эсланг! Ҳажарул Асвадни Каъбадаги ўрнига қўйиш тўғрисидаги одил маслаҳатни ўйланг!

Такроран тарихга юзланинг! Ва масжиди Набавийда ўтирган, йўқсилу бойга бир хил муомала қилган, инсонлар орасида энг адолатли ҳукм берувчи пайғамбарга яна бир бор ибрат назарингизни қаратинг!

Агар оила бошлиғи бўлсангиз, Хадийжа онамиз, Оиша онамиз розияллоҳу анҳоларнинг жуфти бўлган у муборак зотнинг покиза сийратига, чуқур ҳиссиётига ва шафқатига эътибор беринг.

Агар болаларингиз бор бўлса, Фотимаи Заҳро розияллоҳу анҳонинг отаси, Ҳасан ва Ҳусайн розияллоҳу анҳуларнинг боболари бўлган у зотнинг муомалаларини ўрганинг!

Сиз шахсингиз ва қандай аҳволдалигингиздан қатъи назар, Пайғамбар алайҳиссалом сиймоларида ўзингизга йўл кўрсатувчи энг мукамал бир муршидни, энг гўзал бир раҳбарни топа оласиз!..

У зот шундай бир муршидди, улар қолдирган суннат амаллар билан ҳар қандай нотўғрини тўғирлай оласиз... Издан чиққан ишларингизни йўлга қўйиб, умрингизни ислоҳ қиласиз! У зотнинг нурли раҳбарлиги соясида ҳаётнинг ёмонликларидан қутулиб, ҳақиқий саодатни топасиз!

Дарҳақиқат, у зотнинг сийрати нодир ва ниҳоятда гўзал, хушбўй гуллардан дасталанган гулдастага ўхшайди.

Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётлари, жамиятнинг бир-бирига зид нуқталарида бўлганларга янада мукамал ўрнатқир. Масалан, бир маҳкумнинг ҳаёти ҳокимга, ҳокимнинг ҳаёти маҳкумга мисол бўлолмайди. Худди шу каби умри тириклик ғамида ўтган йўқсилнинг ҳоли, мол-дунё ичида яшаб ўтган бир бойга намуна бўлолмайди. Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётлари эса, ҳар икки тарафга ҳам ўрнатқир бўла олади.

Зеро, Аллоҳ таоло у зотнинг етимликдан бошланган ҳаётини турли боскичлардан ўтказди. Инсон учун қудрат ва қобилият жиҳатидан энг юқори нуқта бўлган давлат бошлиқлиги ҳамда пайғамбарликка қадар юксалтиргандир. У зотнинг бутун умрлари мобайнида бошларидан ўтказганлари инсонлар ҳаётидаги ҳар қандай ҳолатга мукаммал намуна бўла олади.

Пайғамбарлар ва уларнинг изидан юрган солиҳ инсонлар ҳақ йўлда эдилар. Инсониятни нажотга олиб чиқаман деган йўлбошчилар бир бор кўриниш бера олдилар, холос. Ҳар нарсани ўз ожиз ақли билан ўлчаб, ўз идроки билан изоҳлашга ҳаракат қилган файласуфлар бу хусусда фақатгина бир нақш каби бўла олдилар.

Пайғамбарлар эса, Илоҳий таълимга суянганлари учун, бир-бирларини тасдиқловчи ҳидоят раҳбари бўлиб келдилар. Ҳақиқатни топиш йўлида инсонларга йўлбошчи бўлишни мақсад қилган файласуфлар Илоҳий таълимдан бебаҳраликлари, ақл билан тушунганликлари сабабидан бир-бирларининг тизимларини чиритиб, ёлғонга чиқаришди. Шунинг учун улар на ўзларига, на бошқаларга йўлбошчи бўла олишди.

Масалан, “Авесто”да ахлоқ фалсафасидан бир қанча қонун-қоидалар айтилган. Аммо ваҳий келмаганлиги учун бу фалсафага ишониб, саодатга эришган бирон одам бўлмаган. Чунки файласуфларнинг қалблари, нафслари, фикрлари, хулқлари ваҳий ёрдами билан етуклаштирилмаган. Шунинг учун инсонларда турли туман қарашлар пайдо бўлган.

Инсонларга охирзамон пайғамбари воситасида икки дунё саодатига эриштирадиган, нажотга олиб борадиган ягона дастур Қуръони карим берилди. Қуръон ҳақиқатларининг тимсоли эса Пайғамбаримиз алайҳиссаломдир. Демак, яратил-

лиш ғоясини ҳақиқатга айлантирмоқчи бўлган инсон Қуръон асосида ва суннатга эргашиб яшамоғи лозим бўлади. Чунки Қуръони карим ва суннат дунё ва охиратнинг саодатидир. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам биз умматларига Қуръони карим ва суннатни икки буюк раҳбар қилиб қолдирдилар. Расулуллоҳ пайғамбарликни бошламасларидан аввал у зотни қавмнинг меҳрига сазовор бўлди. Аллоҳ маҳбуб бандасини ўша давр кишиларига севдириб, “ал-Амин”, яъни ишончли деган унвонни бериб қўйди.

Каъба йиллар давомида нураб қолганлиги учун уни таъмирлаш пайти келган эди. Қавмдагилар Ҳажарул Асвадни ўз ўрнига қўйиш хусусида бир-бирлари билан келишолмай қолишди. Сўнг Пайғамбар алайҳиссаломнинг айтган фикрларини эътирозсиз қабул қилишди. Расулуллоҳ шу даражада садокатли инсон эдиларки, ҳали у зотга иймон келтирилмаган даврда ҳам ваъдаларига содиқ қолишларига ишонишган. Ҳатто Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ашаддий душманлари бўлган Абу Суфён ҳам Бизанс императори Хираклининг: “Ғапида турмаган вақти бўлганми?” деган саволига “Йўк! Айтган сўзида туради, ваъдасини бажаради”, деб айтган (Бухорий, Бадул ваҳйи 6, солат 1, Садокат 28: Муслим, жиҳод, 74).

Яна бир ашаддий душманлари бўлган Абу Жаҳл ва унинг ўртоқлари бир куни у зотга: “Эй Муҳаммад! Биз сени ёлғончи демаймиз. Бизнинг назаримизда садокатли, тўғри сўз одамсан, лекин биз сен келтирган нарсани ёлғон деймиз”, дейишган. Бу ҳол уларнинг у зотга нақадар ишонганликларини кўрсатиб турибди. Мана шу ҳодиса устида ояти карима ҳам нозил бўлди:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) албатта, Биз уларнинг гаплари Сизни маҳзун қилишини билдурмиз. Зотан, улар

Сизни ёлғончи қилмайдилар, балки бу золимлар Аллоҳнинг оятини инкор қиладилар” (Анъом сураси, 33-оят).

Ҳамма, ҳатто ўтакетган қабих ғанимлари ҳам у зотнинг ҳақлигини тан олишар эди. Аммо бузуқ нафсониятлари сабаб айтганларини рад этишарди.

Қуйидаги воқеа ҳам Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг мушриклар тарафидан “Амин” ишончли деб сифатланишларига сабаб бўлган.

Хайбар уруши вақтида яҳудийлардан бўлган Ясор номли бир чўпон Муҳаммад алайҳиссаломнинг ёнларига келади. Бир муддат суҳбатдан кейин у Исломига киради ва мусулмонларга қўшилишни истайди. Расуллуллоҳ унга: “Олдин қўйларингни эгаларига топшириб кел, сўнгра, майли, қўшилгин”, деганлар (Ибн Ҳишом сийратин Наби, Байрут 1937, Дорул Фикр, 3, 397-398; Ибн Хажар, ал Исаба, Байрут 1328, Дори Ихойит-Тиросил-Араби, 1, 38-39).

Бу ҳолат урушнинг муддати чўзилган, мусулмонлар учун озик-овқат топиш қийин кечаётган даврда юз берган. Шубҳасиз, бу буйруқ энг қийин вақтда ҳам масъулиятни ҳис қилмоқ ва омонатга риоянинг аҳамиятини жонли мисол тарзида кўрсатиб берапти.

Меърож ҳодисасида Ҳазрати Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг “У зот айтган бўлса, тўғридир!” деган жавоби ҳам ҳақиқий ишончни билдиради.

Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётларидаги ҳисобсиз адолат, марҳамат ва раҳмат кўринишлари бутун инсоният учун Қиёматга қадар намунадир. Бу қиёссиз чироқнинг оламга таратган порлоқ нуруни кўра олган ҳар бир инсофли кўз ушбу ҳақиқатни виждонан инкор қила олмайди. Дарҳақиқат, иймон келтирмаган илм аҳллари ҳам Пайғамбар

алайҳиссаломнинг фазилатлари ва муваффақиятларини инсоф ила тасдиқлаб туришибди. Ана шундай олимлардан бири Томас Чарли: “Унинг туғилиши Нурнинг зулматдан ажралишидир”, дейди.

Мана бу фикр эса Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг фазилатларини ёрқин тарзда ифода этган: “Муҳаммад эришган муваффақиятга инсоният тарихи давомида на бир Пайғамбар, на бир ислоҳ қилувчи эриша олган”.

Бу каби ҳақли эътирофлар жуда ҳам кўп. Масалан, Б. Смит: “Муҳаммад шартномасиз иттифок туза олган шахс, яъни бир овоздан ислохотчиларнинг энг буюғидир”.

Ёзувчи Станлей Лана Поло ҳам бу ҳақиқатни тан олади: “Муҳаммаднинг душманларига қарши энг буюк ғалабани қўлга киритган куни айни вақтда ўзи учун энг буюк фазилат зафарини қозонган кунидир. Макка фатҳ қилинганда Қурайшни ҳеч қандай бадал олмай озод қилди. Умумий бир афв ҳолида бутун Макка аҳолисини бу амрга ҳақли деб билди”.

Артур Гилман бундай дейди: “Макканинг фатҳи сабаб унинг олийжаноблигини кўрдик. Ўтмишда ўзига қилинган зулмларнинг таъсири ўч олмоққа олиб бориши мумкин эди. Аммо Муҳаммад қўшинига ҳар қандай қон тўкишни ман қилди. Буюк бир шафкат кўрсатди ва Аллоҳга шукр қилди”.

1789 йилги буюк инқилоб асосларини тайёрлаганлардан бири, файласуф Ла Фаетте машҳур “Инсон ҳақлари баённомаси” асари босилмасдан аввал бутун ҳуқуқ тизимларини тадқиқ қилди. Ислоҳ ҳуқуқининг устунлигига гувоҳ бўлиб, шундай ҳайқирди: “Эй шонли Муҳаммад! Адолатда шундай бир чўққига эришдингки, бу кунга қадар ҳеч ким у даражага етолмади ва бундан кейин ҳам етолмайди...” (Комил мерос, Тажрид сарих таржимаси, Анкара 1972, 9, 289).

Мана бу ҳақиқий фазилатдирки, мусулмон бўлмаганлар ҳам тан олиб, қойил қолди! Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг фазилатлари, билимдонликлари у кишига ишонмаганлар тарафидан ҳам тасдиқланиб келмоқда.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратлари ҳар турли саволга жавоб бера олади. Зеро, у зотнинг хулқлари асл ахлоқий мукамалликни ўзида жамлагандир. Берган набавий сабоқлари ер юзидаги бутун инсонлар учун тарбиянинг асосий нуқтасини ташкил қилади. У зот Нур изловчиларга нур сочадилар. Ҳидояти тўғри йўлни истаганлар учун сўнмас машғаладир. У зот бутун башариятнинг ягона муршидидир.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам раҳнамоликлари остида бутун тоифалар жамланган. Яъни барча миллатлар тиллари, ранглари, ижтимоий, маданий ҳолатлари бошқа-бошқа бўлишига қарамай бир мақсадда бирлашдилар. Ҳеч қайси инсонни бу жамоага киришдан тўсадиган қонун йўқ. Бу бирлашиш фақат битта қавм учун бўлмаган, балки барча инсонлар учун доимий илму ирфоннинг марказига айланган. Бой ва фақир, заиф билан кучли, оқ билан қора бир хилдаги иймон биродари эдилар.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломга хайрихоҳ бўлганларга фикр қилган ҳолда қарасангиз, Хабашистон кироли Нажаший, Маан ҳокими Феъва, Хумайр раиси Зулқила, Феруз Дайлабий, Яман улўғларидан Меракубуд, Уммон Валиларидан Убайд ва Жаъфар каби мумтоз шахсларни кўрасиз.

Яна бир назар ташласангиз, бу ҳукмдорларнинг ёнида Билол, Ясир, Сухайб, Ҳаббоб, Аммор, Зиннура, Абу Фақайхо каби ҳеч кими йўқ инсонларни ҳам, Сумайя, Мубойна Нахдия, Умми Абис каби жориялар, ҳимоясиз аёлларни ҳам кўрасиз.

У кишининг улуғ саҳобалари орасида ўткир ақл, ёрқин фикр ва метин иродага эга бўлганлар ҳам, энг нозик ишларга лаёқатли, дунё сирларидан хабардор, мамлакатларини ақл-заковат билан бошқарадиган инсонлар ҳам бор эди.

Пайғамбар алайҳиссаломга эргашган инсонларнинг кўплари шаҳарларни бошқардилар. Катта-катта ҳудудларга волий бўлдилар. Инсонлар уларнинг соясида саодатга эришди, адолатнинг завқини топди. Улар халқ ичида омонлик, сокинликни ёйдилар. Бу инсонлар бир-бирлари билан ака-ука, қариндош каби яшадилар.

Иккинчи Бўлим

- ✻ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юксак ахлоқлари
- ✻ Юлдузлардаги ўлчовлар

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юксак ахлоқлари

Тарихнинг ўчмас саҳифларини varaқлаб чуқур мулоҳаза қилинса, ҳеч бир инсоннинг ҳаёти Пайғамбаримиз алайҳис-саломнинг ҳаётлари ўрганилганидек ҳар томонлама, дақиқ нуқталаригача ўрганилмаган. Агар у зотнинг намуна бўла оладиган шахсиятларини очиқ беришга ҳаракат қилинса, жилд-жилд китоб камлик қилади.

Исломиy илмлар суянадиган асос Қуръон ва Суннатдир. Суннат у зотнинг сўзлари, хулқлари, қарорлари, ҳол ва муомалаларидир. Қуръон ва Суннат очиқ ҳукм қилган нарсаларда ижтиҳодга ўрин йўқ. Ижтиҳод Қуръон ва Суннат очиқ ҳукм қилмаган мавзуларда мужтаҳидлар маълум йўллар билан масалани ҳал қилишларидир. Улар ҳам бу масалани Қуръон ва Суннат асосида амалга оширадилар. Ўша ижтиҳод нуқтасида Расулulloҳнинг суннатларини ҳар тарафлама ўзларига далил қилиб оладилар.

Дарҳақиқат, 1400 йилдан бери босилаётган асарлар Қуръони карим ва Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амалларини изоҳлаш, таърифлаш ҳаракатидалар. Фаҳри коинотнинг инсоний истеъдод ва тоқат ичидаги қомиллик жиҳатларини англамоғимиз қийин. Чунки бу оламдаги мавжуд хабарлар у кишининг бор фазлларини изоҳлаб, идрок қилишга кифоя қилолмайди. Бир пиёлага уммонни сиғдириш

мумкин бўлмаганидек, Нури Муҳаммадияни идрок қилиш ҳам, муносиб ҳолда изоҳлаш ҳам мумкин эмасдир.

Қуйида Расулulloҳнинг шахсиятларини танимоқлик йўлидаги баъзи қайдларни келтирамиз.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сиймолари ва ахлокий гўзалликлари

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам сурати гўзал, сийрати мукаммал, ўхшаши яратилмаган бир муборак зотдирлар.

Расулulloҳнинг суратлари ва сийратлари мукаммаллигини муносиб ҳолда баён қилиш мушкул. Имом Қуртубий:

“Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳусну жомоллари тўла зоҳир бўлмаган. Агар бутун гўзалликлари тўлиғича, бор ҳақиқати билан кўрсатилганда эди, саҳобалар у зотга қарамқликка тоқат қила олмас эдилар”, дейдилар (Али Ёрдим, Пайғамбаримизнинг шамойили. Истанбул, 1998, 49).

Дарҳақиқат, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан доим бирга бўлганлар орасида ҳам у кишининг нурли жомолларини тўйиб кўрганлар жуда оздир. Ҳаттоки суҳбат асносида ҳам рўпараларига қарашарди. Кўзларига фақат Ҳазрати Абу Бакр ва Ҳазрати Умаргина қарай олишгани ривоят қилинади. Улар Пайғамбар алайҳиссаломга қараб табассум қилишар, Фахри коинот ҳам уларга табассум билан илтифот қилардилар (Термизий, Манокӣб, 16/3668).

Бу ҳолат ҳақида Миср фотиҳи деб ном олган Амр ибн Ос умри сўнгида шундай дейди:

“Расулulloҳ билан узоқ муддат бирга бўлдим. У зотнинг ҳузурида ҳис қилган ҳаё туйғуларим сабабидан бошим-

ни кўтариб нурли юзларини тўйиб-тўйиб кўролмадим. Агар бугун менга биронтаси: “Бизга Расулulloҳни айтиб беринг, сифатлаб беринг” деса, ишонингки, англатомайман” (Муслим, Иймон, 192. Аҳмад ибн Ханбал, «Муснад». Истанбул 1992, 4, 199).

Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам атрофидагиларга ишонч ва хузур берадиган муборак юзли инсон эдилар. Юзлари юзларнинг энг чиройлиги ва покизаси эди. Яхудий олимларидан Абдуллоҳ ибн Салом Пайғамбар алайҳиссалом Мадинага ҳижрат қилганларида қизиқиб ёнларига борди. Муборак юзларига қарагач: “Бу юзнинг эгаси асло ёлғон гапирмайди!” деб мусулмон бўлди (Термизий, Қиёмат, 42/2485: Аҳмад, 5, 451).

Чунки зотдаги гўзаллик, ҳайбат, нурлилик ва латофат шу даражада эдики, Аллоҳнинг Пайғамбари эканликларига бошқа бир мўъжиза, далил, ҳужжатга эҳтиёж қолмаган.

Расулulloҳга бирор нарсанинг ёққан-ёқмагани юзларидан маълум бўлиб турарди. Вужудларида ҳаё ва қатъиятлик ёнма-ён эди. Қалбларининг ҳолатини изоҳ қилишнинг эса, имкони йўқдир. Юзларида нури малоҳат, сўзларида салобат, ҳаракатларида латофат, тилларида аниқлик, калималарида фасоҳат, баёнларида балоғат бор эди. Зиёда гапирмас эдилар, ҳар каломлари ҳикмат ва насихат эди. Сўзларида асло малоллик бўлмасди. Ҳар кимнинг ақл-идрокига лойиқ гапирар эдилар.

Мулойим ва тавозели эдилар. Кулишларида ошиқча қажқаҳа бўлмасди. Доим табассумли ҳолда бўлар эдилар. Ногоҳдан кўрган одам ҳайбатларидан ҳаяжонга тушарди. У зот билан суҳбатлашган одам қалбан боғланиб қоларди. Кўнглида чин муҳаббат уйғонарди.

Фазилатли инсонларга алоҳида ҳурмат кўрсатардилар. Қариндошларига ҳам зиёда бир икромда бўлардилар. Оила

аъзоларига ва саҳобаларга гўзал муомалада эдилар. Бошқаларга ҳам лутф билан муомала қилардилар. Ўзлари нима еб-ичсалар хизматкорларига ҳам шундай едирар ва нима кийсалар шундай кийдирар эдилар. Саховатли, эҳсон қилувчи, шафқатли, марҳаматли, керагида жасур ва керагида ҳалим эдилар.

У зотнинг мардлигу марҳаматларини лойиқ ҳолда тақдирлаш қийин эди. Саховатлари фақирликдан қўрқмаган одамнинг саховати эди.

Жобир розияллоҳу анху шундай дейди:

“У зотдан бирон нарса сўраган одамга ҳеч қачон йўқ демаганлар” (Муслим, Фазоил, 56).

Қариндошларини кўп зиёрат қилувчи, халққа энг кўп меҳрибонлик кўрсатувчи, одамларга гўзал муомала қилувчи, ёмон ахлоқдан энг кўп сақланувчи, энг гўзал одоб ва ахлоқ соҳиби эдилар. У зот дедиларки:

“Қиёмат кунда мўмин банданинг тарозисида энг оғир бўлган нарса гўзал ахлоқдир. Аллоҳ таоло жирканч ҳаракатлар қилган, ёмон сўзларни гапирган одамдан нафратланади” (Термизий, Бирр, 62/2002).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ваъдасида собит, сўзига содиқ киши эдилар. Ахлоқлари, закийликлари жиҳатидан бутун инсонлардан устун ва ҳар қандай мақтовга лойиқ эдилар. Доимо тафаккур ҳолатида бўлардилар. Зарур бўлмаса, гаплашмасдилар. Жим туришлари узок бўларди. Сўз бошласалар, чала қолдирмасдилар. Бир қанча маъноларни бир неча калимага жойлардилар. Сўзлари дона-дона эди. Юмшоқ табиатли бўлишларига қарамай, салобатли, ҳайбатли эдилар.

